
ЕКОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОБМЕЖЕННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗЕМЛЕВПОРЯДНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Й.М. ДОРОШ,

*доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН,
e-mail: landukrainenaas@gmail.com*

А.В. БАРВІНСЬКИЙ,

*кандидат сільськогосподарських наук,
Інститут землекористування НААН України
e-mail: barv@ukr.net*

І.П. КУПРІЯНЧИК,

*доктор економічних наук, доцент
e-mail: Kupriyanchik@ukr.net*

Л.А. СВИРИДОВА,

*кандидат економічних наук,
e-mail: nubipzem@gmail.com*

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація. Доведена ключова роль встановлення і дотримання еколого-технологічних обмежень у використанні орних земель для забезпечення раціонального сільськогосподарського землекористування і збереження земельно-ресурсного потенціалу сільських територій. Проаналізовано методичні підходи до визначення еколого-технологічних обмежень у використанні земель сільськогосподарського призначення. Наведено фрагменти класифікатора видів функціонального призначення територій та видів функціонального призначення територій та їх співвідношення з видами цільового призначення земельних ділянок.

Висвітлено основні характеристики кожного із рівнів еколого-технологічних обмежень пов'язаних із обробітком ґрунту та посівом сільськогосподарських культур. Обґрунтована необхідність закріплення еколого-технологічних обмежень у використанні земель на законодавчому рівні шляхом внесення відповідного доповнення до Статті 111 Земельного кодексу України та можливість їхньої практичної реалізації на основі розробленого авторами класифікатора видів функціонального призначення територій.

Наголошено на необхідності внесення змін та доповнень до додатку 6 чинного Порядку ведення Державного земельного кадастру щодо реалізації еколо-

го-технологічних обмежень у використанні земель, що мають базуватися на 4-х рівневій класифікації в якому певні еколого-технологічні обмеження пов'язуються з відповідним видом функціонального призначення оброблюваних сільськогосподарських територій.

Ключові слова: землі сільськогосподарського призначення, охорона земель, крутизна схилів, еколого-технологічні обмеження, класифікатор.

Постановка проблеми.

В умовах прискореного реформування земельних відносин особливої гостроти набула проблема забезпечення раціонального використання та охорони земель сільськогосподарського призначення, зокрема приватної власності. Обумовлено це тим, що з одного боку, землі сільськогосподарського призначення є основою продовольчої безпеки країни, з другого – їхнє сучасне використання не відповідає принципам раціонального природокористування і як наслідок - інтенсифікація деградаційних процесів та пов'язана з цим небезпека зниження земельно-ресурсного потенціалу сільських територій.

Через це, актуальним є пошук дієвих інструментів, в тому числі землевпорядних, для розв'язання зазначеної проблеми: гармонізації економічних інтересів землекористувачів, спрямованих на отримання якомога вищих прибутків при мінімумі витрат, зокрема на землеохоронні заходи, і вимог екологічної безпеки, встановлених для збереження та відтворення основного засобу сільськогосподарського виробництва – землі, і забезпечення нормативного стану довкілля.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій.

Питанням забезпечення раціонального використання та охорони

земель сільськогосподарського призначення, зокрема шляхом встановлення відповідних обмежень у їх використанні, присвячені праці таких вчених як Д.І.Бабміндра, Д.С.Добряк, А.М.Третяк, Й.М.Дорош, О.С.Дорош, О.П.Канаш, О.С.Помелов, І.А.Розумний, О.Г.Тараріко, та інші, в яких розкриті різні науково-методичні підходи до вирішення даної проблеми [2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 16].

Але враховуючи високу динамічність трансформаційних процесів в аграрному секторі економіки та пов'язану з цим необхідність змін чинного земельного законодавства, особливо гострими стали питання, що стосуються визначення та встановлення еколого-технологічних обмежень у використанні сільськогосподарських земель.

Мета статті – проаналізувати методичні підходи до визначення еколого-технологічних обмежень у використанні сільськогосподарських земель та обґрунтувати шляхи їхньої практичної реалізації.

Матеріали і методи наукового дослідження

Для реалізації мети дослідження використовувалися загальновідомі методи наукового пізнання, зокрема: монографічний, аналізу, узагальнення. Завдяки монографічному методу вивчалися наукові дослідження, які пов'язані із охороною земель сіль-

ськогосподарського призначення та розроблення на них еколого-технологічних обмежень. Методом аналізу здійснювалося вивчення існуючих нормативно-правових актів із класифікацією земель та запровадження заходів пов'язаних із еколого-технологічних обмежень. Методом узагальнення обґрунтовано та запропоновано доповнити додатку 6 чинного Порядку ведення Державного земельного кадастру.

Результати дослідження та обговорення

Методологічною основою визначення еколого-технологічних обмежень у використанні земель є диференційоване використання орних земель шляхом їхнього поділу на 3 еколого-технологічні групи (ЕТГ) за крутизною схилів: I ЕТГ - 0-3°, в тому числі: підгрупа Ia - 0-1°, підгрупа Ib - 1-3°; II ЕТГ - 3-5°; III ЕТГ - >5°, в межах яких формуються відповідні обмеження. Без сумніву, еколого-технологічні обмеження у використанні земель мають посилюватися пропорційно зростанню крутизни схилів, а відповідно – і рівню ерозійної небезпеки.

Поділ орних земель на ЕТГ здійснюється з використанням картограми агровиробничих груп ґрунтів та крутизни схилів, яка згідно з пунктом «е» частини 5 Статті 45 Закону України «Про землеустрій» входить до складу «Схеми землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель відповідної адміністративно-територіальної одиниці, територій територіальних громад» [13]. Інформація, необхідна для складання картограми агровиробничих груп ґрунтів та крутизни схилів, може

бути отримана «в процесі ґрунтових, геоботанічних та інших обстежень земель при здійсненні землеустрою» [13]. Картограму крутизни схилів розробляють на основі цифрової моделі рельєфу в наступних розрізах: 0-1°, 1-3°, 3-5°, 5-7°, 7-10° та більше 10°. В свою чергу, цифрову модель рельєфу формують з використанням отриманих цифрових даних щодо рельєфу досліджуваної території за допомогою плагіна GRASS для програмного продукту Quantum GIS.

На орних землях, розташованих на схилах з крутизною 0-1° (підгрупа Ia I ЕТГ), в зв'язку з відсутністю ерозійної небезпеки не визначаються еколого-технологічні обмеження як щодо напрямку обробітку ґрунту, так і посіву сільськогосподарських культур. Для цієї підгрупи земель притаманний лише протидефляційний захист у вигляді полезахисних лісових смуг [1]. При цьому, полезахисні лісові смуги формують і закріплюють смугові робочі ділянки, які можуть мати довгі прямолінійні межі. Полезахисні лісові смуги повинні розміщуватись перпендикулярно до переважаючого напрямку вітрів. На орних землях підгрупи Ia, завдяки рівнинному характеру рельєфу і належному якісному стану ґрунтового покриву, дозволяється вирощувати будь-які культури, зокрема й просапні. Тому, на землях даної підгрупи слід проектувати інтенсивні польові сівозміни, максимально, за необхідності, насичені просапними культурами.

На орних землях, розташованих на схилах з крутизною 1-3° (підгрупа Ib I ЕТГ), через дещо вищий рівень небезпеки ерозії, ніж в межах підгрупи Ia, доцільними є еколого-технологічні обмеження щодо напрямку обробітку ґрунту та посіву сільсько-

господарських культур. Обов'язковим є проведення обробітку ґрунту й посіву сільськогосподарських культур поперек схилів чи контурно з допустимим відхиленням від горизонталей місцевості. З врахуванням цього, поля сівозмін поздовжніми сторонами і захисними лісовими смугами на них слід розміщувати поперек схилу або контурно. На землях цієї підгрупи можна проектувати екстенсивні польові сівозміни за мінімального, по можливості, насичення просапними культурами.

В цілому, на орних землях I ЕТГ з метою забезпечення максимальної урожайності сільськогосподарських культур можуть застосовуватись інтенсивні технології вирощування останніх, але за умови мінімізації негативних наслідків для навколишнього природного середовища. Основою таких технологій є диференційована система обробітку ґрунту, в якій чергуються оранка на глибину 28-30 см, 2-3 поверхневі або плоскорізні обробітки та 4-5 оранок на глибину 20-22 см [17], і внесення максимальних доз добрив саме на землях I ЕТГ для отримання високого економічного ефекту від застосування агрохімікатів.

На орних землях, розташованих на схилах з крутизною 3-5° (II ЕТГ), де в ґрунтовому покриві домінують слабо- та середньозмітні ґрунти, через підвищений рівень небезпеки ерозії встановлені еколого-технологічні обмеження щодо розміщення чорного пару і просапних культур. Так, відповідно до частини 3 Статті 47 Закону України «Про охорону земель» «На схилах крутизною від 3 до 7 градусів обмежується розміщення просапних культур, чорного пару тощо» [14]. Як свідчать дані науково-дослідних установ, в межах II ЕТГ не рекомен-

дується розміщення чорного пару, технічних, овоче-баштанних культур, картоплі, кормових коренеплодів та інших ерозійно нестійких культур [15].

На землях II ЕТГ слід проектувати ґрунтозахисні сівозміни (зерно-трав'яні або травопільні) з максимальним насиченням культурами, які мають високу ґрунтозахисну здатність. В межах цієї ЕТГ запроваджують принципи ґрунтозахисного землеробства з елементами біологізації. Цим принципам відповідають ґрунтозахисні технології обробітку ґрунту, доповнені щільуванням і мульчуванням поверхні ґрунту рослинними рештками. Високу продуктивність агроєкосистем в межах даної ЕТГ забезпечують не високими дозами технічного азоту, фосфору та калію, а за рахунок інтенсифікації біологічних факторів. Зокрема, в травопільних ґрунтозахисних сівозмінах прогнозоване надходження в ґрунт біологічного азоту складає 55-70 кг/га [16].

На орних землях, розташованих на схилах з крутизною понад 5° (III ЕТГ), де в ґрунтовому покриві домінують середньо- та сильнорозмітні ґрунти, через високий рівень небезпеки ерозії встановлені еколого-технологічні обмеження у їх використанні, зокрема щодо інтенсивного обробітку. Згідно з частиною 3 Статті 47 Закону України «Про охорону земель» «Забороняється розорювання схилів крутизною понад 7 градусів (крім ділянок для залуження, заліснення та здійснення ґрунтозахисних заходів)» [14]. Зважаючи на це, орні землі III ЕТГ необхідно вилучити з інтенсивного використання та здійснити консервацію з наступною трансформацією їх у природні кормові угіддя чи лісові насадження.

Законодавчою основою реалізації еколого-технологічних обмежень у використанні земель можуть бути норми пунктів «б» та «г» частини 2 Статті 111 Земельного кодексу України, згідно з якими «Законом, прийнятими відповідно до нього нормативно-правовими актами, договором, рішенням суду, серед іншого, можуть бути встановлені такі обмеження у використанні земель, як: заборона на провадження окремих видів діяльності; умова додержання природоохоронних вимог або виконання визначених робіт» [6].

Відповідно до частини 4 Статті 111 Земельного кодексу України «Обмеження у використанні земель (крім обмежень, безпосередньо встановлених законом та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами) підлягають державній реєстрації в Державному земельному кадастрі у порядку, встановленому законом, і є чинними з моменту державної реєстрації» [6].

Крім того, згідно з частиною 5 Статті 111 Земельного кодексу України «Відомості про обмеження у використанні земель зазначаються у схемах землеустрою і техніко-економічних обґрунтуваннях використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць, проектах землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, лісгосподарського призначення, земель водного фонду та водоохоронних зон, обмежень у використанні земель та їх режимуютьовуючих об'єктів, проектах землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни

та впорядкування угідь, проектах землеустрою щодо відведення земельних ділянок, технічній документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості), містобудівній документації» [6].

Зважаючи на це, відомості про еколого-технологічні обмеження у використанні земель для набрання чинності мають бути зазначені у відповідних видах документації із землеустрою і внесені до Державного земельного кадастру.

Відповідно до пункту 23 Порядку ведення Державного земельного кадастру «До Державного земельного кадастру вносяться такі відомості про обмеження у використанні земель, зокрема: назва та код, обліковий номер обмеження згідно з додатками 2 і 6 цього Порядку; і перелік заборонених видів діяльності та обов'язків щодо вчинення певних дій ...» [11]. А для цього мають бути застосовані оновлені класифікаційні системи, зокрема, шляхом внесення змін та доповнень до додатку 6 Порядку ведення Державного земельного кадастру, бо згідно з додатком 2 цього Порядку еколого-технологічні обмеження у використанні орних земель матимуть код 022 – Масив земель сільськогосподарського призначення. Стосовно додатку 6 Порядку ведення Державного земельного кадастру, а точніше змін та доповнень до нього, можливі такі варіанти:

1) якщо внести доповнення до існуючого коду 06.04 – «Умови додержання природоохоронних вимог», то зазначені вище еколого-технологічні обмеження матимуть код:

06.04.1 – еколого-технологічні обмеження у використанні орних земель на схилах 0-1°;

Табл. 1. Фрагмент класифікатора видів функціонального призначення територій

Код	Підгрупа	Клас	Підклас	Вид
3000000	Сільськогосподарські території			
3010000		Оброблювані сільськогосподарські території		
3010100			Орні (постійно оброблювані) території	
3010101				Території з крутизною схилів до 1°
3010102				Території з крутизною схилів 1-3°
3010103				Території з крутизною схилів 3-5°
3010104				Території з крутизною схилів більше 5°
3010200			Поліпшені лугові (періодично оброблювані) території	
3010201				Території з крутизною схилів до 1°
3010202				Території з крутизною схилів 1-3°
3010203				Території з крутизною схилів 3-5°
3010204				Території з крутизною схилів більше 5°

Джерело: [3]

06.04.2 – еколого-технологічні обмеження у використанні орних земель на схилах 1-3°;

06.04.3 – еколого-технологічні обмеження у використанні орних земель на схилах 3-5°;

06.04.4 – еколого-технологічні обмеження у використанні орних земель на схилах >5°;

2) якщо внести доповнення до додатку 6 у вигляді нового коду 15 – «Еколого-технологічні обмеження у використанні орних земель», то зазначені обмеження з відповідними видами забороненої діяльності матимуть код:

15.01 – орні землі на схилах 0-1° (заборонені види діяльності відсутні);

15.02 – орні землі на схилах 1-3° (заборонений обробіток ґрунту і посів сільськогосподарських культур вздовж схилу);

15.03 – орні землі на схилах 3-5° (заборонено розміщення просапних культур і чорного пару);

15.04 – орні землі на схилах >5° (заборонений обробіток ґрунту взагалі).

Крім того, описані вище еколого-технологічні обмеження повинні стати складовою класифікатора видів функціонального призначення тери-

торій (табл. 1), розробленого авторами [3] і який має важливе значення для вирішення цілого комплексу питань, пов'язаних з плануванням використання земель. До речі, необхідність розробки такого класифікатора визначена нормами Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» від 17 червня 2020 р. за №711-IX [12].

Згідно з даними таблиці 1, в межах підгрупи «Сільськогосподарські території» відповідно до їхнього функціонального призначення виділені «класи», «підкласи» та «види» територій, які визначають фізичний стан об'єкта землекористування та узгоджені з закріпленою в чинному земельному законодавстві категорією «землі сільськогосподарського призначення» [6, Стаття 22].

Відповідно до частин 1 та 2 Статті 22 Земельного кодексу України «Землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей.

До земель сільськогосподарського призначення належать: а) сільськогосподарські угіддя (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги); б) несільськогосподарські угіддя (господарські шляхи і прогони, полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження, крім тих, що віднесені до земель інших категорій, землі під господарськими будівлями і дворами, землі під інфраструктурою оптових ринків сільськогосподар-

ської продукції, землі тимчасової консервації тощо)» [6].

Тому, в межах підгрупи «Сільськогосподарські території» виділені 5 класів територій, які об'єктивно відрізняються за фізичним станом своєї поверхні: «оброблювані сільськогосподарські території (код 3010000); території під постійними культурами (код 3020000); природні лугові території (код 3030000); території для розміщення виробничої інфраструктури (код 3040000); території для здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності (код 3050000)» [3].

Перераховані вище еколого-технологічні обмеження стосуються, в основному, оброблюваних сільськогосподарських територій, до яких згідно з чинним додатком 4 «Перелік угідь згідно з Класифікацією видів земельних угідь (КВЗУ)» до Порядку ведення Державного земельного кадастру, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №1051 від 17.10.2012 р., належить рілля, що включає «сільськогосподарські угіддя, які систематично обробляються і використовуються під посіви сільськогосподарських культур, включаючи посіви багаторічних трав, а також чисті пари (ГОСТ 26640-85) та парники, оранжереї і теплиці» [9].

Наведене визначення «ріллі» більшою мірою обумовлює характер використання земельних ділянок, ніж їхні фізичні характеристики як об'єкту моніторингу, через що ускладнюється процес їх ідентифікації при використанні методів дистанційного зондування Землі. Для вирішення цієї проблеми в систему класифікації оброблюваних сільськогосподарських територій вводяться такі категорії як «підкласи» та «види» територій, що

визначаються з врахуванням параметрів об'єктивно існуючих фізичних властивостей, фактичного стану і характеру використання земель, які можна однозначно встановити на місцевості і які відділяються від інших підкласів та видів межею земельного контура.

Клас «оброблювані сільськогосподарські території», що ідентифікуються як сільськогосподарські землі, які систематично (або періодично) обробляються з безпосереднім механічним впливом на ґрунт у вигляді оранки, дискування, боронування тощо, і використовуються під посіви сільськогосподарських культур, в тому числі посіви багаторічних трав з терміном використання, визначеним схемою сівозміни або схемою перезалуження, а також вивідні поля і чисті пари; розділений на 2 підкласи території:

«орні (постійно оброблювані) території (код 3010100) – сільськогосподарські землі, що систематично обробляються (переорюються) і використовуються під посіви сільськогосподарських культур, включаючи посіви багаторічних трав з терміном використання, передбаченим схемою сівозміни, а також вивідні поля і чисті пари;

поліпшені лугові (періодично оброблювані) території (код 3010200) – сільськогосподарські землі, що періодично обробляються і використовуються, переважно, для вирощування лугових багаторічних трав з терміном використання, передбаченим схемою перезалуження» [3].

В свою чергу підклас «орні (постійно оброблювані) території» включає 4 види територій за інтенсивністю дозволеного використання з врахуванням відповідних еколого-техноло-

гічних обмежень, що передбачає розміщення в межах певних земельних масивів польових чи ґрунтозахисних сівозмін з відповідним співвідношенням основних груп сільськогосподарських культур (просапних (технічних), зернових культур та багаторічних трав).

В межах виду: «території з крутизною схилів до 1°» (код 3010101), а відповідно низьким рівнем небезпеки ерозії розміщують інтенсивні польові сівозміни з максимальним насиченням просапними культурами, оскільки еколого-технологічні обмеження у використанні земель відсутні; «території з крутизною схилів 1-3°» (код 3010102), а відповідно середнім рівнем небезпеки ерозії – польові сівозміни з максимальним насиченням культурами суцільного посіву та за відсутності просапних культур (еколого-технологічні обмеження у використанні земель стосуються напряду обробітку ґрунту і посіву сільськогосподарських культур); «території з крутизною схилів 3-5°» (код 3010103), а відповідно високим рівнем небезпеки ерозії – зерно-трав'яні та травопільні сівозміни з максимальним насиченням багаторічними травами (еколого-технологічні обмеження у використанні земель стосуються розміщення чорного пару і просапних культур); а «території з крутизною схилів більше 5°» (код 3010104) призначені для трансформації деградованих земель (еколого-технологічні обмеження у використанні земель стосуються розорювання схилів). Аналогічно (стосовно крутизни схилів) виділені 4 види територій в межах підкласу «поліпшені лугові (періодично оброблювані) території».

Слід зазначити, що розглянуті вище «оброблювані (постійно або

Табл. 2. Види функціонального призначення територій та їх співвідношення з видами цільового призначення земельних ділянок (фрагмент)

Код виду функціонального призначення територій				Назва виду функціонального призначення територій	Код виду цільового призначення земельних ділянок*
Підгрупа	Клас	Підклас	Вид		
3000000				Сільськогосподарські території	
	3010000			Оброблювані сільськогосподарські території	
		3010100		Орні (постійно оброблювані) території	
			3010101	Території з крутизною схилів до 1°	01.01.01.01; 01.01.01.02; 01.01.01.07; 01.01.02.01; 01.01.02.02; 01.01.02.07; 01.01.03.01; 01.01.03.02; 01.01.04.01; 01.01.04.02; 01.01.06.01; 01.01.06.02
			3010102	Території з крутизною схилів 1-3°	01.01.01.01; 01.01.01.07; 01.01.02.01; 01.01.02.07; 01.01.03.01; 01.01.04.01
			3010103	Території з крутизною схилів 3-5°	01.01.01.01; 01.01.01.07; 01.01.02.01; 01.01.02.07; 01.01.03.01; 01.01.04.01
			3010104	Території з крутизною схилів >5°	
		3010200		Поліпшені лугові (періодично оброблювані) території	
			3010201	Території з крутизною схилів до 1°	01.01.07.01; 01.01.07.02
			3010202	Території з крутизною схилів 1-3°	01.01.07.01; 01.01.07.02
			3010203	Території з крутизною схилів 3-5°	01.01.07.01
			3010204	Території з крутизною схилів >5°	01.01.07.01

Джерело: [3]

*Код і назва класу цільового призначення: 01.01.01 - Для ведення товарного сільськогосподарського виробництва; 01.01.02 - Для ведення фермерського господарства; 01.01.03 - Для ведення особистого селянського господарства; 01.01.04 - Для ведення підсобного сільського господарства; 01.01.06 - Для городництва; 01.01.07 - Для сінокошення і випасання худоби; Код і назва виду цільового призначення: 01.01.01.01 - Для вирощування зернових, зернобобових та кормових культур в сівозмінах; 01.01.01.02 - Для вирощування картоплі, технічних та овоче-баштанних культур у відкритому ґрунті; 01.01.01.07 - Для вирощування органічної рослинницької продукції; 01.01.02.01 - Для вирощування зернових, зернобобових та кормових культур в сівозмінах; 01.01.02.02 - Для вирощування картоплі, технічних та овоче-баштанних культур у відкритому ґрунті; 01.01.02.07 - Для вирощування органічної рослинницької продукції; 01.01.03.01 - Для вирощування зернових, зернобобових та кормових культур в сівозмінах; 01.01.03.02 - Для вирощування картоплі, технічних та овоче-баштанних культур у відкритому ґрунті; 01.01.04.01 - Для вирощування зернових, зернобобових та кормових культур в сівозмінах; 01.01.04.02 - Для вирощування картоплі, технічних та овоче-баштанних культур; 01.01.06.01 - Для вирощування картоплі та овоче-баштанних культур; 01.01.06.02 - Для вирощування трав'янистих ягідних культур; 01.01.07.01 - Для організації сінокосів; 01.01.07.02 - Для організації пасовищ.

періодично) сільськогосподарські території» можуть мати різні види цільового призначення земельних ділянок. Співвідношення між класифікатором видів функціонального призначення сільськогосподарських територій і видами цільового призначення земельних ділянок наведено в таблиці 2.

Висновки та пропозиції.

Визначення еколого-технологічних обмежень у використанні орних земель базується на принципі диференційованого землекористування, що передбачає їхній поділ на 3 групи за крутизною схилів, а відповідно – рівнем ерозійної небезпеки і фактичною еродованістю ґрунтового покриття. Цей процес включає: 1) розробку цифрової моделі рельєфу; 2) розробку картограми крутизни схилів; 3) поділ орних земель на еколого-технологічні групи; 4) формування обмежень у використанні орних земель в межах виділених еколого-технологічних груп.

В межах підгрупи Ia першої ЕТГ (крутизна схилів 0-1°) через відсутність небезпеки ерозії еколого-технологічні обмеження у використанні орних земель не визначаються. Оскільки рівень ерозійної небезпеки і фактична еродованість ґрунтового покриття зростають пропорційно збільшенню крутизни схилів, відповідно посилюються еколого-технологічні обмеження у використанні орних земель. Через це, в межах підгрупи Ib першої ЕТГ (крутизна схилів 1-3°) визначені обмеження щодо напрямку обробітку ґрунту й посіву сільськогосподарських культур, які обов'язково мають проводитись поперек схилів або контурно з допустимим відхилен-

ням від горизонталей місцевості. В межах другої ЕТГ (крутизна схилів 3-5°) встановлені обмеження щодо розміщення чорного пару і просапних культур. Орні землі третьої ЕТГ (крутизна схилів >5°) підлягають виключенню з інтенсивного використання взагалі.

Для набрання чинності зазначених вище еколого-технологічних обмежень у використанні земель, згідно з національним земельним законодавством останні мають пройти державну реєстрацію. З цією метою необхідно внести зміни та доповнення до додатку 6 чинного Порядку ведення Державного земельного кадастру. Для практичної реалізації згаданих еколого-технологічних обмежень у використанні земель також може бути використаний, розроблений авторами, 4-х рівневий класифікатор видів функціонального призначення територій, в якому певні еколого-технологічні обмеження пов'язуються з відповідним видом функціонального призначення оброблюваних сільськогосподарських територій.

Список використаних джерел

1. Булигін С.Ю., Бураков В.І., Котова М.М., Новак Б.І., Ачасов А.Б., Барвінський А.В. Проектування ґрунтозахисних та меліоративних заходів в агроландшафтах. Київ: НАУ. 2004. 114 с.
2. Дорош Й.М., Барвінський А.В., Дорош О.С., Салюта В.А. Удосконалення науково-методичних підходів до класифікації земель сільськогосподарського призначення. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2021. №1. С.52-63. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2021.01.05>
3. Дорош Й.М., Барвінський А.В., Ібатулін Ш.І., Дорош А.Й., Дорош О.С. Аналіз

- чинного класифікатора видів цільового призначення земель сільськогосподарського призначення та пропозиції щодо його удосконалення. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2021. №2. С.4-13. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2021.02.01>
- Третяк А.М., Дорош Й.М. Класифікація земель за їх категоріями, типами землекористування, цільовим призначенням та дозволене використання земель. *Землевпорядний вісник*. 2009. №5. С.20-31.
 - Дорош Й.М. Дорош О.С. Теоретико-методологічні засади формування обмежень у використанні земель та обтяжень прав на земельні ділянки: [монографія]. Херсон: Гринь Д.С., 2016. 656 с.
 - Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року за №2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#top>
 - Канаш О.П. Принципи класифікації земель як основа раціонального використання земельних ресурсів. *Вісник аграрної науки*. 2002. №3. С.63-66.
 - Добряк Д.С., Канаш О.П., Бабміндра Д.І., Розумний І.А. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх екологічнобезпечного використання. Київ: Урожай, 2007. 464 с.
 - Перелік угідь згідно з Класифікацією видів земельних угідь (КВЗУ) Додаток 4 до Порядку ведення Державного земельного кадастру. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051%D0%B1-2012-%D0%BF#Text>
 - Помелов А.С. Структурирование земельных ресурсов и регулирование землепользования в Беларуси. М.: РУП «БелНИЦзем», 2013. 528 с.
 - Постанова Кабінету Міністрів України №1051 від 17.10.2012 р. «Про порядок ведення Державного земельного кадастру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text>
 - Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель: Закон України №711-IX від 17 червня 2020 року. -URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#top>
 - Про землеустрій: Закон України №858-IV від 22 травня 2003 року. -URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>
 - Про охорону земель: Закон України №962-IV від 19 червня 2003 року. -URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
 - Сайко В.Ф., Бойко П.І. Сівозміни у землеробстві України. Київ: Аграрна наука, 2002. 148 с.
 - Тараріко О.Г. Лобас М.Г. Нормативи-грунтозахисних контурно-меліоративних систем землеробства. Київ: Агроінком, 1998. 158с.
 - Центилю Л.В. Продуктивність сівозміни залежно від удобрення і обробітку ґрунту. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2019. Вип. 3. С.52-60.

References

- Bulygin S.Y., Kotova M.M., Novak V.I., Achasov A.B. & Barvinskyi A.V. (2004). Proektuvannya gruntozakhysnykh ta melioratyvnykh zakhodiv v agrolandshaftakh [Design of soil protection and melioration measures in agricultural landscapes]. Kyiv, NAU, 114.
- Dorosh Y., Barvinskyi A., Dorosh O., Saliuta V. (2021) Improvement of scientific and methodological approaches to the classification of agricultural lands / Land management, Cadastre and Land Monitoring, 1, 52-63. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2021.01.05>
- Dorosh Y., Barvinskyi A., Ibatullin Sh., Dorosh A., Dorosh O. (2021). Analysis of the current classifier of types of intended purposes of agricultural land use and proposals for its improvement. Land management, Cadastre and Land Monitoring 2, 4-13. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleus->

- triy2021.02.01
4. Tretiak A., Dorosh Y. (2009). Klasyfikatsiia zemel za iikh katehoriiami, typamy zemlekorystuvannia, tsilovym pryznachenniam ta dozvolene vykorystannia zemel [Classification of lands by their categories, types of land use, purpose and permitted land use]. *Zemlevporiadnyi visnyk*, 5, 20-31.
 5. Dorosh Y.M. & Dorosh O.S. (2016). Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia obmezhen u vykorystanni zemel ta obtyazhen prav na zemelni dilyanky [Theoretical and methodological principles of the formation of restrictions on the use of land and encumbrances of rights to land plots]. Kherson: Hrin D.S., 656.
 6. Land Code of Ukraine. Vidomosti Verkhovnoii Rady Ukrainy. 2001. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#top>
 7. Kanash O.P. (2002). Pryntsypy klasyfikatsii zemel yak osnova ratsionalnogo vykorystannia zemelnykh resursiv [Principles of land classification as a basis for rational use of land resources]. *Bulletin of Agricultural Science*, 3, 63-66.
 8. Dobriak D.S., Kanash O.P., Babmindra D.I., Rozumnyi I.A. (2007). Klasyfikatsiia silskohospodarskykh zemel yak naukova peredumova yikh ekolohobezpechnoho vykorystannia [Classification of agricultural lands as a scientific prerequisite for their environmentally friendly use]. Kyiv, Urozhai, 464
 9. Dodatok 4 "Perelik uhid zhidno z Klasyfikatsiieiu vydiv zemelnykh uhid (KVZU)" do Poriadku vedennia Derzhavnogo zemelnogo kadastru [Annex 4 "List of lands according to the Classification of Lands (KVZU)" to the Procedure for 12 maintaining the State Land Cadastre]. 2012. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051%D0%B1-2012-%D0%BF#Text>
 10. Pomielov A.S. (2013). Strukturirovanie zemelnykh resursov i rehylirovanie zemlepolzovaniia v Belarusi [Land structuring and land use regulation in Belarus]. Minsk, RUP "BelNITszem", 528.
 11. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.10.2012 r. "Pro poriadok vedennia Derzhavnogo zemelnogo kadastru" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1051 of October 17, 2012 "On the procedure for maintaining the State Land Cadastre"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text>
 12. Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo planuvannia vykorystannia zemel" [Law of Ukraine "On amendments to some legislative acts of Ukraine on land use planning"]. Vidomosti Verkhovnoii Rady Ukrainy. 2020. № 711-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#top>
 13. Zakon Ukrainy «Pro zemleustrii» vid 22.05.2003 № 858-IV. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15/print>
 14. Zakon Ukrainy "Pro okhoronu zemel" [Law of Ukraine "On Land Protection"]. Vidomosti Verkhovnoii Rady Ukrainy. 2003. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>.
 15. Sayko V.F. & Boyko P.I. (2002). Sivozminy u zemlerobstvi Ukrayiny [Crop rotations in agriculture of Ukraine]. Kyiv, Ahrarna Nauka, 148.
 16. Tarariko O.H. & Lobas M.H. (1998). Normatyvy gruntozakhysnykh konturno-melioratyvnykh system zemlerobstva [Norms of soil-protective contour-ameliorative systems of agriculture]. Kyiv: Agroinkom, 158.
 17. Tsentylo L.V. (2019). Produktyvnist sivozminy zalezhno vid udobrennya I obrobittu gruntu [Productivity of crop rotation depending on fertilization and tillage]. *Visnyk agrarnoyi nauky Prychornomorya*, 3, 52-60.

Dorosh Y., Barvynskyi A., Kupriyanchik I., Svrydova L.

ENVIRONMENTAL AND TECHNOLOGICAL LIMITATIONS AS AN EFFECTIVE TOOL OF LAND MANAGEMENT RATIONAL USE AND PROTECTION OF LANDS

LAND MANAGEMENT, CADASTRE AND LAND MONITORING 3'22: 34-46

<http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2022.03.04>

Abstract. *The key role of establishing and observing ecological and technological restrictions in the use of arable land for ensuring rational agricultural land use and preserving the land-resource potential of rural areas is proven. Methodical approaches to determining ecological and technological limitations in the use of agricultural land are analyzed. Fragments of the classifier of types of functional purpose of territories and types of functional purpose of territories and their correlation with types of purposeful purpose of land plots are given.*

The main characteristics of each level of ecological and technological restrictions related to soil cultivation and sowing of agricultural crops are highlighted. The need to establish ecological and technological restrictions on the use of land at the legislative level by introducing a corresponding addition to Article 111 of the Land Code of Ukraine and the possibility of their practical implementation on the basis of the classifier of types of functional purpose of territories developed by the authors was substantiated.

It is emphasized the need to introduce changes and additions to Appendix 6 of the current State Land Cadastre Management Procedure regarding the implementation of ecological and technological restrictions in the use of land, which should be based on a 4-level classification in which certain ecological and technological restrictions are associated with the corresponding type of functional purpose cultivated agricultural areas.

Key words: *agricultural land, land protection, steepness of slopes, ecological and technological limitations, classifier.*
